

“Het doel der opvoeding is: elk kind te helpen worden wat het is”. *Kees Boeke*

Basisonderwijs

Kees Boekelaan 10 3723 BA Bilthoven
Directeur: Anne-Mieke Bulters
T 030 228 28 42
werkplaatsbo@wpkeesboeke.nl
www.wpkeesboeke.nl

Voortgezet onderwijs

Kees Boekelaan 12 3723 BA Bilthoven
Rector-bestuurder: Jeroen Croes
T 030 228 28 41
werkplaatsvo@wpkeesboeke.nl
www.wpkeesboeke.nl

“Liefde blijft.”

wp
krant

jaargang 37 | nummer 40 | juni 2021

Basisonderwijs

Lentekriebels
Herinneringen aan liefde op de WP

Algemeen

In memoriam: Els de Bouter
Werk dan mee in De Werkplaats

Voortgezet onderwijs

Werkplaats werd Kerkplaats
In liefde bloeyende

Redactioneel zomer 2021

‘Liefde blijft’, schrijft Anne-Mieke Bulters in het slot van haar openingsstuk. En zo is het maar net. Na een jaar op afstand leven waren we er met de redactie binnen een paar minuten uit: het thema voor de zomereditie zou ‘liefde’ worden.

Voor onze inmiddels vertrouwde rubriek Werkers aan het woord lieten BO-werkers van 1/2 tot en met 7/8 horen en zien waar ze aan denken bij het woord ‘liefde’. Behalve werkers lieten we ook een drietal oud-werkers

(moeder + zoon + dochter) voor deze editie aan het woord over hun ervaringen met liefde op De Werkplaats. Verder praten de medewerkers van 7/8 je bij over de wondere wereld van de prepuberteit en hoe je werkers daar het beste op kunt voorbereiden.

Het VO ten slotte probeert in het artikel ‘In liefde bloeyende’ te duiden wat liefde betekent voor De Werkplaats. Heel veel leesplezier!

Berend Ike

Inhoud

- 3 Lentekriebels
- 4 Werkers aan het woord
- 8 Herinneringen aan liefde op De Werkplaats
- 10 Veranderingen
- 12 De oud-werker: Aileen van Leeuwen
- 15 In memoriam: Els de Bouter
- 18 Werk dan mee in De Werkplaats
- 20 Liefde in tijden van corona
- 21 Afscheid Ria Friesen
- 24 Werkplaats werd Kerkplaats
- 26 In liefde bloeyende
- 31 Iemand bang maken?
- 34 Zet een punt aan het einde van je zin WP 95

Colofon

Redactie

Anne-Mieke Bulters, Maarten Elenbaas, Marijn Backer en Jeroen Croes
Eindredactie: Berend Jan Ike

Ontwerp

Mireille Geijssen/Gabriëlle Buys

Drukwerk

Drukkerij ESED te Bunschoten-Spakenburg

Middenfoto

Willem Mes

Foto cover

Willem Mes

Foto's zonder bronvermelding

Willem Mes

bo

Lentekriebels

Het was april. Bibberig koud en een waterig zonnetje. De lente was voelbaar! Ik liep over het veld en werd geroepen door twee werkers die achter een heg zaten. Ze wezen naar iets op de heg, maar ik kon niet goed zien wat het was. Ik liep naar ze toe en ze riepen weer: ‘Kijk. Kijk!’ Ik stond stil en tuurde naar de heg. Wat bedoelden ze toch? Opeens ontwaarde ik twee lieveheersbeestjes op elkaar. We lachten: wat een leuk gezicht! Een derde werker hoorde ons lachen en kwam ook dichterbij. We wezen naar de lieveheersbeestjes. Hij riep: ‘Porno,

porno!’ De meiden zeiden meteen: ‘Nee joh. Dit is liefde!’

Liefde en seksualiteit, een aansprekend thema. Een thema waar iedereen graag aan werkt, waarbij de nieuwsgierigheid groot is, evenals de ontroering en de kwetsbaarheid. Lentekriebels noemen we het bij de kleuters en in de middenbouw.

Ze schrijven liefdesbrieven en gedichten. Ik lees een gedicht van een 6-jarige: ‘Liefde is voor mij fijn want andersz zouw ik fechte en dat fint ik niet leuk. Liefde

findt ik fijn, want anders bestont ik niet.’ Ik ben ontroerd. Liefde is besmettelijk. Fijn, in deze tijd van dalende besmettingscijfers. Liefde blijft.

Anne-Mieke Bulters
Directeur basisonderwijs

“Opeens ontwaarde ik twee lieveheersbeestjes op elkaar. We dachten: wat een leuk gezicht!”

Werkers aan het woord... over de liefde

bo

Voor deze editie hebben we aan werkers gevraagd waar ze aan denken bij *liefde*. De antwoorden liepen uiteen van 'mijn gezin', tot 'huisdieren' en 'vrienden'. Wat de redactie verder nog leerde: verkeringen, voornamelijk in de kleutergroepen, komen en gaan.

Uit de groepen 1/2 komen twee stellen (op het moment van interviewen, red.) die samen met groep 8-werkers Noëlle, Ian en Féline een woordveld en een tekening maakten over liefde.

Van links naar rechts: Imre, Feline, Birke, en Teun, groep 5/6

Birke Buitinga (groep 5/6)
Mijn liefde gaat naar mijn gezin en mijn kat. Ik ben blij met mijn gezin, want ze zijn altijd gezellig, aardig en lief. We doen vaak uitjes gezellig samen. Ik heb ook een kat, Binkie. Die houdt veel van knuffelen en van spelen op zijn rug. Ze zijn er altijd voor me als ik pijn heb of verdrietig ben. Mijn zusje en ik spelen graag samen: pianospelen, spelletjes, knutselen, tekenen en nog veel meer. We zijn vaak buiten in de tuin of in het bos aan het wandelen, spelen en fietsen. Ik help mama en papa vaak in de tuin met bloemen verpotten en anderen dingen. Liefs!

Tekening Birke

“Als je op de basisschool zit noem je het verkering en later een relatie en dan kan je trouwen als je later groot bent.”

Feline van der Veen (groep 5/6)
Mijn liefde gaat naar mijn gezin en mijn hond Lexy. Mijn gezin is er altijd als ik verdrietig ben of als ik pijn heb. Ik heb een vader, moeder en zusje. Ik en mijn zusje zijn niet altijd aardig tegen elkaar. Maar we kunnen het ook heel goed met elkaar vinden. Mijn hond is er ook als ik verdrietig ben. Dan ga ik bij hem op de bank liggen en dan legt hij zijn hoofd op mijn nek. Daar word ik altijd blij van.

Imre de jager (groep 5/6)
Mijn liefde gaat naar mijn gezin! Mijn gezin is er altijd voor mij. Ze zijn lief, aardig en behulpzaam. Als ik ergens mee zit dan helpt mijn moeder mij. En met papa ga ik naar buiten en hij helpt mij met een hek bouwen van takken en touw, want ik heb een eigen stukje in de

Luuk, Pieter en Mare Fijn, groep 7/8
Foto: Elisa Bordewijk en Maartje Timmermans

tuin. Ze helpen me overal mee. Ik hou heel erg van ze.

Ruben en Mees, groep 3/4

meisje. Als het regent blijft Balou liever binnen. Als de zon schijnt gaat ze graag naar buiten.

Teun de Jonge (groep 5/6)
Mijn liefde gaat naar Balou. Balou is mijn hond. Ze is een Rhodesian Ridgeback. Ze is heel lief. Ze voelt ook zacht op haar hoofd. Als je met haar knuffelt vindt ze het leuk. Ze is nog een pup. Toen we naar de fokker gingen was het leuk en waren alle pups schattig. We kozen een

Foto's: Maarten Elenbaas

Tekening Mees

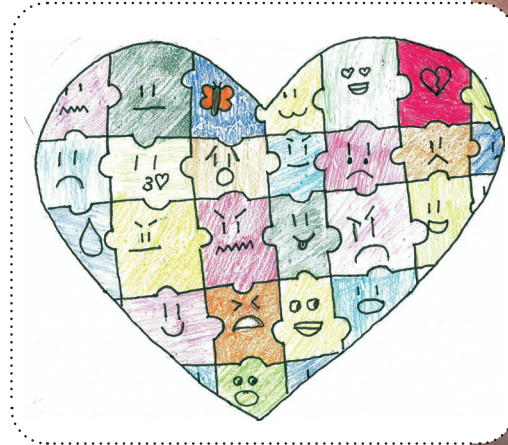
Feline, Noëlle en Ian, groep 7/8

Liefde

Liefde is leuk, grappig en natuurlijk fijn. Ook al kunnen mensen soms je hart breken. Liefde is als mensen van elkaar houden, maar dat hoeft niet. Je kan ook van een bepaalde hobby houden, van je huisdieren of van je familie, maar

natuurlijk kan je ook van je vrienden of vriendinnen houden. Als je veel van je ouders houdt heet het ouderliefde. Als je van je vrienden houdt heet dat vriendenliefde en als je van je huisdieren houdt heet dat dierenliefde.

Tekening Ruben

Tekening Feline, Noëlle en Ian

Liefde is heel ingewikkeld. Het kan op het ene moment obsessies maken voor iemand, maar je hebt ook tijden waarin er helemaal niks gebeurt en waarin je

Tekening Luuk

Woordveld

van niemand houdt. Mensen kunnen ook wel eens van iemand anders houden dan met wie ze verkeer hebben. Soms is de liefde gewoon klaar en hou je niet meer van de mensen waar je van hield.

Als je op de basisschool zit noem je het verkeer en later een relatie en dan kan je trouwen als je later groot bent. Liefde kan ook je hart breken. Dat is niet fijn en soms kan je dan huilen. Dat heet

Tekening Teun

Tekening Mare Fijn

liefdesverdriet. Liefdesverdriet gaat ook na een tijdje weg. Je kan na een tijdje weer opnieuw verliefd worden. Dan hou je opnieuw weer van iemand.

Als je verliefd bent kan je ook elkaar cadeautjes geven, zoals chocola, tekeningen, parfum en bloemen, als je wat ouder bent. Ook kun je samen uitstap-

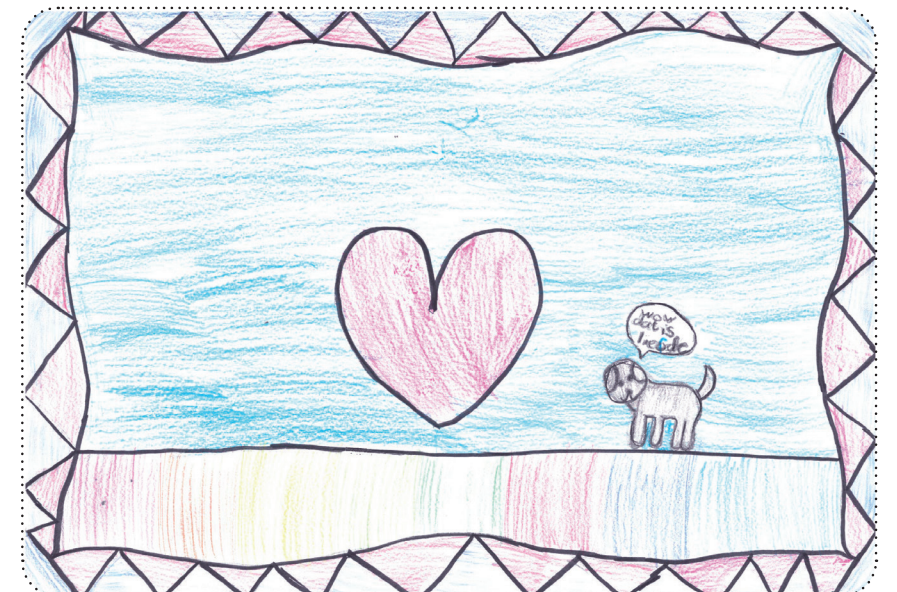

Tekening Pieter

jes maken naar het strand, de bioscoop, het zwembad, een pretpark of naar de dierentuin. Liefde kan je al op een hele jonge leeftijd hebben of je wordt pas verliefd als je ouder bent.

Noëlle Lanser, Féline Louman en Ian Souer (groep 7/8)

Tekening Feline

Herinneringen aan liefde op De Werkplaats

We vroegen Lenneke Overdijkink en haar kinderen Marjolein en Willem Kerstjens, alle drie oud-werkers, welke herinneringen zij hebben aan projecten op De Werkplaats over puberteit, openheid en liefde.

Wat is jullie WP-geschiedenis?

Willem: 'Ik ben in groep 1 van de basisschool begonnen op De Werkplaats bij Anneke Ueffing. Na de basisschool ben ik verdergegaan op het VO van De Werkplaats in team 4. Uiteindelijk heb ik eindexamen gedaan in 2017.'

Lenneke, Marjolein en Willem

Marjolein: 'Mijn WP-geschiedenis lijkt op die van Willem. Ik begon alleen niet in groep 1, maar in groep 4 bij Jikke. Daarna heb ik ook in team 4 gezeten op het VO en heb ik in 2014 eindexamen gedaan.'

Lenneke: 'Ik heb de basisschool gedaan op de Van Dijckschool. Mijn ouders zeiden daarna: 'Doe maar normaal, ga maar naar het Nieuwe Lyceum.' Daar heb ik toen één jaar gezeten. Dinemarie Teunissen was een dikke vriendin van mij en was de dochter van één van de vorige rectoren van De Werkplaats. In mijn tussenuren ging ik altijd met haar mee naar de WP. In de tweede klas ben ik daarna echt overstapt.'

Kun je je nog iets herinneren van een project rondom liefde/puberteit?

Willem: 'Ik kan mij eigenlijk alleen uit de tweede of derde wat voorlichting herinneren. En natuurlijk wel wat puberteit bij biologie. Maar niet een echt project erover.'

Marjolein: 'Ik wel hoor, je had het vriendschapsproject. Dat begon in de creatieve lokalen met een soort boekje waarin je dingen moest invullen over allerlei soorten relaties. Het waren een soort case studies en één onderdeel daarvan was dan seksuele voorlichting.'

Foto: Maarten Elenbaas

“Tijdens haar voorlichtingsles waren we met condoms bezig en op een gegeven moment rolden die met water gevuld door de klas.”

Lenneke: 'Ik kan mij ook niet veel herinneren van een project. Wat ik wel nog goed weet zijn de biologielessen van Marjo de Rico. Dat was sowieso al erg leuk, want daar sneden we koeienogen open en dat soort dingen. Tijdens haar voorlichtingsles waren we met condoms bezig en op een gegeven moment rolden die met water gevuld door de klas. Ik kan mij vooral herinneren dat het toen gemakkelijk en grappig was.'

Marjolein: 'We hadden ook een experiment waarbij we allemaal een beker-tje hadden met een laagje water. Eén iemand had dan een beker waarin een soort doorzichtig stofje zat dat reageerde. Dat was dan de soa. Iedereen kreeg een briefje met een rol en met de opdracht die daarbij hoorde moest je dan elkaar opzoeken en wat water uit het bekertje uitwisselen. Het resultaat zou moeten zijn dat ongeveer de helft van de klas het na een korte tijd zou hebben, dus dat is een best snelle verspreiding. Bij ons vond iedereen het echter veel te leuk om water uit te wisselen, dus was het experiment mislukt en had de hele klas een 'soa'.'

Wat herinner je nog van een project rondom puberteit of liefde op het B0?

Marjolein: 'Daar hadden we eindeloos projecten dus er zal vast zoiets tussen gezeten hebben, maar specifiek weet ik dat niet meer. Wel herinner ik me open gesprekken over verliefdheid met Jennifer, mijn groep 5/6-medewerker. Ik had toen zelf 'verkering' met een jongen uit mijn klas. Dit heeft twee jaar geduurd.

Ook heb ik in groep 7 of 8 mijn werkstuk over de puberteit gedaan. Verder heb ik een lading aan puberteitsboeken gekregen van jou, mam, ik denk dat die toch behoorlijk wat indruk hebben gemaakt!'

Speelden liefde en relaties een rol tijdens jullie tijd op De Werkplaats?

Marjolein: 'Bij mij persoonlijk speelden relaties niet echt een rol op de middelbare school. Ik ben niet verder gekomen dan zoenen. Bij een aantal goede vriendinnen speelde het meer.'

Willem: 'Bij mij speelde het wel iets meer, maar je hebt vooral het idee dat het speelt. Achteraf in perspectief eigenlijk echt niet. Sommige mensen zijn er een beetje mee bezig, maar het is niet iets waar iedereen de hele tijd mee bezig is.'

Marjolein: 'We hebben er wel heel veel over gepraat met vriendinnen, omdat er een paar wel verkering hadden. Onderling waren er wel wat verschillen, maar er ontstond daardoor niet echt druk.'

Lenneke: 'In mijn tijd waren er ook wel een aantal stelletjes in de klas. Zelf had ik een vriendje via het hockeyen. Er werd wel over gekletst, maar niet tot in detail.'

Hadden jullie het idee dat er open over liefde en puberteit werd gesproken?

Lenneke: 'In mijn tijd niet. Of misschien werd het wel gedaan - kan ik mij zomaar voorstellen op de WP van die tijd - maar niet door mij.'

Veranderingen

Liefde, seksualiteit en prepuberteit in groep 7/8

Bij de ene werker gaat het sneller dan bij de andere werker en er zijn ook duidelijke verschillen tussen jongens en meisjes, maar als de werkers in de bovenbouw komen, start de prepuberteit. Er gaat van alles veranderen. Sommige werkers weten dat wel ongeveer, maar hoe zit het nou precies? Dat is vaak een stuk onduidelijker. Ze zien veel, ze horen veel, maar ze weten niet precies wat het allemaal inhoudt. Juist in deze fase is het belangrijk dat werkers leren wie ze zijn en welke grenzen ze hebben. Hun wereld wordt weer wat groter en ze nemen via media van alles tot zich.

In de bovenbouw komt het onderwerp regelmatig aan bod. Elke ochtend starten we met een kringgesprek van een half uur. Naast besprekingskringen, presentaties en boekenkringen wordt ook hierover gesproken. Gesprekken over (het gebrek aan) kleding tijdens het songfestival, het schelden met 'homo' of het douchen met een onderbroek aan na het sporten. Het uitgangspunt is altijd de vraag hoe je hier zelf in staat: wat vind ik er eigenlijk van? In het gesprek ontdekken werkers dat er onderling als vanzelfsprekend verschillen zijn.

Het puberteitsproject

Om het jaar hebben we in de bovenbouw een puberteitsproject, waarin

we een aantal weken uitgebreid met dit onderwerp bezig zijn. Een groot deel van het project gaat over de vraag hoe je lichaam in elkaar zit en hoe het verandert. Daarnaast willen we de werkers leren dat ze de baas zijn over hun eigen lichaam. Zij bepalen wie ze wel of geen knuffel willen geven of hoe dichtbij iemand mag komen, ook al is het je beste vriend. Bij deze leeftijdsgroep kan groepsdruk hier ook een negatieve rol bij spelen. Ook dit is een reden waarom we hier uitgebreid de tijd voor nemen. Voordat we dit allemaal met elkaar kunnen bespreken, worden altijd afspraken gemaakt met de groep, zodat het voor iedereen veilig genoeg is om te zeggen en vragen wat hij wil.

“Gesprekken over (het gebrek aan) kleding tijdens het songfestival, het schelden met 'homo' of het douchen met een onderbroek aan na het sporten.”

Zo wordt er aan het begin van het project altijd afgesproken dat alles wat besproken wordt, binnen de groep blijft. Gedurende het project staat er in de ruimte ook een vragenbox, waar werkers - eventueel anoniem - een vraag in mogen doen. Deze vragen worden tijdens kringmomenten beantwoord door de medewerker. De inhoud van de vragen kan enorm verschillen, maar elke vraag wordt serieus genomen. Van tevoren wordt besproken dat er tijdens het project best gelachen mag worden, maar nooit uitgelachen. Ook spreken we met de groep af welke woorden er voor geslachtsdelen worden gebruikt. Als deze afspraken zijn gemaakt is één van de eerste opdrachten die de werkers krijgen dat de jongens samen of individueel op een groot vel papier een bloot meisje moeten tekenen en de meisjes een blote jongen. Nadat deze tekeningen klaar zijn bespreken we ze in de groep. Deze tekeningen laten direct zien dat er genoeg te leren is over elkaar. De eerste lessen van het project gaan over de lichamelijke veranderingen die horen bij de puberteit.

Vriendschap/verliefdheid

Naast de lichamelijke veranderingen hebben we ook aandacht voor verliefdheid, een onderwerp dat in de ene groep al meer speelt dan in de andere. Er wordt gesproken over verschillende stellingen, zoals 'goede vrienden moeten nooit verliefd worden op elkaar', 'in het geheim verliefd zijn op iemand, is leuker dan wanneer iedereen het weet', of 'ik vind het heel gewoon als iemand verliefd is op iemand van hetzelfde geslacht'. Ook bekijken we een collage van foto's waarbij je bij elke de foto de vraag moet beantwoorden of je 'vriendschap' ziet of 'verliefdheid'. Werkers komen er dan soms, al pratende met elkaar, achter hoe moeilijk je dat kunt opmaken uit een foto.

Tijdens één moment van het project scheiden we de jongens en de meisjes van elkaar. Iedereen schrijft minimaal één vraag op een blaadje. Vervolgens verdelen we alle werkers van de groepen 7/8 over de medewerkers. De meisjes komen bij een vrouwelijke medewerker en de jongens bij een mannelijke. In deze groep worden de vooraf bedachte vragen eerlijk besproken. Voor ons als medewerkers is het ook prettig dat we dit op deze manier kunnen organiseren. Sommige onderwerpen bespreken werkers makkelijker met iemand van hetzelfde geslacht. Ook hier geldt dat de onderwerpen heel divers zijn, van menstruatie tot haargroei tot een eerste zoen. Het zijn allemaal onderwerpen die op een bepaalde manier in de beleevingswereld van de werkers zitten.

Mediawijsheid

Een ander gedeelte van het project heeft te maken met mediawijsheid. Via internet komt er veel bij de werkers terecht en op die manier komt het weer in de groep. Aan ons de taak om hier dingen over uit te leggen. Een onderwerp als seks zit niet direct in de beleevingswereld

van deze leeftijdsgroep. Toch besteden we wel aandacht aan het verschil tussen bijvoorbeeld pornografie en seks. Ook het delen van stickers via apps of last hebben van nepaccounts die jouw sociale media willen volgen komen hierbij aan bod.

Tot slot besteden we tijdens het project ook aandacht aan geheimen. Er zijn geheimen die soms leuk zijn om met vrienden te delen. Daarnaast zijn er, ook op de basisschool, soms werkers die met moeilijke geheimen rondlopen. Als medewerkers zijn we bij dit project extra alert op die werkers. Wanneer er dingen zijn die in het privéleven van werkers gebeuren, kan dat soms zichtbaar worden als er over wordt gesproken. Als zoiets boven water komt, kunnen we als school kijken of het een onderwerp is waarbij we kunnen helpen. Gedurende de periode in groep 7/8 wordt er veel met de werkers besproken, zeker tijdens ons puberteitsproject. We doen dit, naast alle genoemde redenen, ook om puberteit, verliefdheid en seksualiteit te normaliseren. Het zijn allemaal onderwerpen waar iedereen op een zeker moment mee te maken krijgt, waarbij we het belangrijk vinden dat ze in openheid besproken kunnen worden. En dan hopen we uiteraard dat deze uitwisselingen een mooie opening voor of aanvulling op vervolggesprekken thuis zijn.

Maarten Elenbaas, met medewerking van Renee Senerpont Domis en Sanne van Verschuer
Medewerkers 7/8

De oud-werker: Aileen van Leeuwen

Portraits for people

Mijn naam is Aileen van Leeuwen, ik ben 26 jaar oud, afgestudeerd als conflictanalist aan de Universiteit Utrecht, heb vroeger op de WP gezeten en ben in februari begonnen met het fotografieproject Portraits for People. Dit project heeft als doel om familieportretten te printen voor mensen die in onzekere omstandigheden leven en die in sommige gevallen weinig toegang tot fotografie hebben.

Tijdens mijn middelbareschooltijd op de WP ben ik al begonnen met het interviewen van vluchtelingen om hun verhalen en achtergrond te leren kennen. Ook reisde ik voor mijn profielwerkstuk naar

Zuid-Afrika, om onderzoek te doen naar de gevolgen van de apartheid. Voordat ik naar de universiteit ging, wist ik eigenlijk al dat Conflict Studies de juiste studierichting voor mij was. Ik heb mij hierin gespecialiseerd en ben na mijn Master direct aan de slag gegaan bij de Dialogue Advisory Group, een Nederlandse organisatie die bemiddelt tussen gewapende groepen, overheden en internationale organisaties, om geweld te verminderen.

Het idee voor mijn fotografieproject ontstond tijdens mijn vele reizen voor werk en studie. Ik merkte dat mensen geïnteresseerd waren in de foto's die ik maakte en dat, in armere en afgelegen gebieden, foto's een luxeproduct zijn

waar maar weinig mensen toegang toe hadden. Ik kon mij niet voorstellen dat zij geen foto's van hun familie of dierbaren bezaten. Ik zie fotografie als een middel om mooie momenten vast te leggen en te bewaren voor de toekomst. Fotografie gaat over het je blijven herinneren van speciale momenten en het voortduren van het geluksgevoel dat je krijgt als je samen bent.

Begin dit jaar besloot ik om met mijn camera en draagbare printer op reis te gaan naar Mexico, waar ik voor een aantal inheemse gemeenschappen hun eerste foto's geprint heb. Toen ik vanwege de pandemie terug moest keren naar Nederland, heb ik mijn

“Mikros Dounias had een schilderhoek midden in het bos, waar de kinderen een mooie lijst rond de foto's konden schilderen.”

project voortgezet met gezinnen van de WP-basisschool. Ik ben langsgedaan om quarantaine-portretten te maken door het raam, waarvan de geprinte versie vervolgens naar opa en oma gestuurd

kon worden. In september vroeg de hulporganisatie 'Because We Carry' of ik naar het Griekse eiland Lesbos kon komen om hun team te ondersteunen na het afbranden van het Moria-

“Begin dit jaar besloot ik op reis te gaan naar Mexico, waar ik voor een aantal inheemse gemeenschappen hun eerste foto's geprint heb.”

vluchtelingenkamp. Alle vluchtelingen waren op straat beland en moesten zo snel mogelijk opgevangen worden op een nieuwe locatie. Op Lesbos heb ik ook de families van Pikpa, een ander vluchtelingenkamp op het eiland, leren kennen. Met hen heb ik mijn project gedaan vlak voordat het kamp gesloten werd en zij hun veilige omgeving moesten verlaten.

Pikpa was het oudste vluchtelingenkamp op Lesbos. In 2012 werd het voormalige zomerkamp, bestaande uit houten huisjes gelegen in een mooi bos, in gebruik genomen door lokale Grieken om vluchtelingen op te vangen die waren aangekomen per boot. De Grieken vormden hulporganisaties en bouwden een humaan vluchtelingenkamp. Het was een vriendelijke, open omgeving zonder hekken of prikkeldraad, waar goede faciliteiten geïnstalleerd werden en ondersteunende activiteiten plaatsvonden.

Eén van die activiteiten was de dagopvang voor jonge kinderen, georganiseerd door Mikros Dounias. Zij geven onderwijs in de natuur aan de kinderen van het vluchtelingenkamp en lokale Griekse families die het moeilijk hebben. Net als de WP hechten zij waarde aan gelijkheid, respect, keuzevrijheid en solidariteit. Samen met Mikros Dounias heb ik een activiteit verzorgd om de kinderen en hun families een aandenken te geven aan hun tijd in Pikpa. De eerste ochtend heb ik individuele foto's en groepsportretten geschoten, die ik de volgende dag in geprinte versie voor de kinderen meenam. Mikros Dounias had een schilderhoek midden in het bos, waar de kinderen vervolgens zelf een mooie lijst rond de foto's konden schilderen.

Het was prachtig om te zien hoe de kinderen opgingen in hun schilderij en hoe trots ze later op hun kunstwerk waren. Met sommige kinderen ben ik

daarna meegegaan naar hun families om daar nog een extra familieportret te printen bij hun huisje. Een Koerdische moeder was zo blij met de aandenkens dat ze me op het hart drukte dat de foto's de hele reis mee zouden gaan.

Pikpa diende in eerste instantie als een tussenstation voor deze families, maar door het trage asielproces was het kamp een thuis voor hen geworden. Toen ik in Pikpa was kon het kamp elk moment gesloten worden door de lokale autoriteiten, die graag minder kampen op hun eiland zien. Dit zorgde voor veel onrust en onzekerheid, aangezien de mensen niet wisten waar ze dan naartoe gestuurd zouden worden.

Op mijn laatste dag in Pikpa werd aangekondigd dat de uitzetting uitgesteld zou worden. Er heerste een uitgelaten stemming en iedereen was opgelucht dat ze nog even konden blijven. Helaas hoorde ik een aantal weken later, toen ik weer in Nederland was, dat het kamp alsnog onverwachts gesloten was. De mensen hadden nauwelijks tijd gehad om hun spullen te verzamelen en waren per direct naar een ander kamp op Lesbos overgebracht, dat overigens ook op de lijst staat om gesloten te worden. Waar de mensen dan naartoe gestuurd worden blijft de vraag.

Wat mij keer op keer opvalt is de impact van een klein gebaar. Met iets ogenschijnlijk simpels kun je een ander, in je familie, in de buurt of in het buitenland een hart onder de riem steken in moeilijke of onzekere tijden.

Voor meer foto's en verhalen kun je kijken op www.portraits4people.org of [@portraits.for.people](https://www.instagram.com/portraits.for.people) op sociale media.

Foto's: Aileen van Leeuwen

algemeen

In herinnering: Els de Bouter (1935 - 2021)

In herinnering Els de Bouter
(1935 - 2021):
De Werkplaats in hoofd, hart en handen

Op zaterdag 5 juni jl. is Els de Bouter na een kort ziekbed overleden.

Bij de Boekes kind aan huis
Els had De Werkplaats in haar genen. Het gezin De Bouter behoorde tot de WP'ers van het eerste uur. Haar ouders waren net als Kees en Betty Boeke actief in de vredesbeweging en ook zij waren overtuigde vegetariërs en geheelonthouders. Oudste zus Francisca ('Muis') zat vanaf 1928 samen met de kinderen Boeke in het eerste klasje. Ook alle andere kinderen De Bouter gingen naar De Werkplaats. Moeder gaf er naailes en vader maakte een elektrische klok en een episcoop (een soort projector, red.).

Els kwam in 1939 op De Werkplaats en was van jongs af aan bij de Boekes kind aan huis. Tot op het eind van hun leven

Els de Bouter is het meisje met de strikjes, 1939

hebben de dochters Boeke en Els een warme band met elkaar gehad.

“Els had veel aan
De Werkplaats te danken,
maar De Werkplaats nog
meer aan haar.”

Zingen in het WP-koor
Als werker gedijde Els bij het onderwijs op De Werkplaats Kindergemeenschap. Haar creativiteit kreeg alle ruimte en ze kon er in een veilige omgeving opgroeien. Ze genoot van de tekenlessen van Heinrich von der Dunk en in het WP-koor onder leiding van Kees kwam haar muzikaliteit tot haar recht. De muziekuitvoeringen vond ze geweldig. Ze zong onder andere mee in de Johannes Passion en genoot van Die Kunst der Fuge. Het zingen van Dona Nobis Pacem en de Hohe Messe op Kindervredesdag ('Goodwill Day') op 18 mei was voor haar het hoogtepunt van het schooljaar.

Maker van leermiddelen

Al vroeg begon Els voor De Werkplaats leermiddelen te maken. Eerst voor de kleuters, maar al snel ook voor alle groepen van het basisonderwijs. Allerlei soorten, van prachtig op hout getekende kaartjes om kinderen letters en woorden te leren tot het samen met werkers en medewerkers gemaakte sorteerspel, waarbij 5- tot 6-jarigen kaartjes moesten verdelen over weiland, bouwland, bos en hei en bergen en hetzelfde voor de verschillende soorten water.

Els de Bouter in de mediatheek van De Werkplaats

Illustrator van de Tiendesprongen

Het was dan ook niet vreemd dat Kees eind 1956 Els vroeg tekeningen te maken voor het leerboek over de Tiendesprongen. Het boek verscheen in 1957 in de Verenigde Staten onder de titel Cosmic View. Els kreeg van Kees het eerste exemplaar met een woord van dank erin geschreven. Eind augustus verschijnt bij Walburg-Pers het boek over de geschiedenis van de Tiendesprongen. Het boek is aan Els opgedragen, uit waardering voor wat zij voor de publicaties over de Tiendesprongen heeft gedaan. Het was ook de bedoeling om

het eerste exemplaar aan haar uit te reiken.

De mediatheek als thuis voor Els en de werkers

Els is na dertien jaar Werkplaats in 1952 naar de Kunstnijverheidsschool (IKVNO) in Amsterdam gegaan. Eind zeventiger jaren kwam zij bij De Werkplaats terug als medewerker. Vijftien jaar heeft ze in de mediatheek van het Basisonderwijs gewerkt. Door de 'tentoonstellingen' - veelal met door haarzelf gemaakt materiaal - zorgde ze dat de mediatheek een bijdrage leverde aan de rijke leeromgeving van De Werkplaats. Maar nog belangrijker was het dat veel werkers

“Maar nog belangrijker was het dat veel werkers alleen al voor haar graag in de mediatheek kwamen.”

alleen al voor haar graag in de mediatheek kwamen. Els was belangstellend en warm. De werkers uit die tijd bewaren mooie en dierbare herinneringen aan Els en hele generaties hebben met het door haar getekende Werkplaatsdiploma de school verlaten.

De Werkplaats was de rode draad in haar leven

Na haar pensionering in 1997 kwam zij nog jaarlijks naar de vieringen op het eind van het schooljaar van het basisonderwijs: op woensdag de Lintendans en Onder de bogen en op vrijdag de Stichtingsdag met de Hoofdplons. De Werkplaats was de rode draad in haar

leven en op haar beurt was zij voor ons de verbinding met het verleden en met Kees en Betty Boeke en hun gedachtegoed. Els had veel aan De Werkplaats te danken, maar De Werkplaats nog meer aan haar. Zij was ons zeer dierbaar en we gaan haar missen.

Jos Heuer
Oud-medewerker

Foto's: Archief Jos Heuer

Els de Bouter (midden) op bezoek bij Kees en Betty Boeke in Abcoude, eind jaren '50

Els de Bouter (2021)

Werk dan mee in de Werkplaats

Op een heerlijke zonnige dag ontmoeten Ruben Barf (conciërge VO) en Marcel de Geus (medewerker kinderboerderij BO) elkaar buiten op het terras van het VO. Al vrij snel gaat het gesprek over verschillende soorten muziek en de passie voor dieren en de natuur.

Ruben: 'Mijn zoon heet Cassidy Fynn. Het zijn allebei Keltische namen. Cassidy wordt vaak verkeerd geschreven.'

Marcel: 'Ik dacht al iets Keltisch aan je tatoeages te zien.'

Ruben: 'Ja, ze zijn allemaal Keltisch. Ik ben vanaf mijn zevende geïnteresseerd geraakt in de Keltische cultuur en Schotland. Toen ik achttien werd heb ik dat bezegeld met mijn eerste tatoeage: een Keltische driehoek. Niet lang daarvoor was ik voor het eerst naar Schotland gegaan en sindsdien probeer ik dat elk jaar te doen. Ik speel inmiddels doedelzak en ga er dan heen met mijn band heen om te musiceren of naar muziek te luisteren.'

Marcel: 'Ik heb zelf 2,5 jaar in een punkband gezeten. Omdat ik de laatste was die de oefenruimte binnenkwam, werd ik de zanger. Voorheen vond ik het allemaal rotherrie, maar op een gegeven moment viel het kwartje. Dat heb ik wel met meer soorten muziek gehad. Ook heb ik veel verschillende Keltische bands zien optreden of bands met Keltische invloeden. Nog steeds ga ik graag naar optredens. Het mooie vind ik vooral het samenzijn met zo'n groep, het samen te ervaren van de muziek.'

Ruben: 'De laatste tijd luister ik zelf veel naar Dropkick Murphy's, maar als er een punkbandje voorbijkomt dat ik nog niet ken, sla ik dat zeker niet over. Ik beluister en ontdek graag nieuwe muziek. Een ander raakvlak met jou is dat ik 25 jaar op een zorgboerderij heb gewerkt met verstandelijk gehandicapten. Daarnaast waren we open voor basisscholen, middelbare scholen, buitenschoolse opvangen en bejaardenhuizen. Ik vind het nog steeds belangrijk dat kinderen

op jonge leeftijd met dieren en de natuur in aanraking komen.'

Marcel: 'Ja, dat is wat wij ook willen met de kinderboerderij. Je wilt kinderen leren dat je niet alleen op de wereld staat, maar in een gemeenschap en tussen de planten en dieren. Daar moet je verbinding mee leren maken. De boerderij is een ingang om dit aan de werkers te laten zien. De kern is dat je verbinding moeten maken met wat je moet leren. Dat kan

Ruben Barf

Leeftijd: 46

Komt oorspronkelijk uit: Rhenen

Woonplaats: Hilversum

Woonsituatie: Samenwonend met Martine en zoon Cassidy Fynn (5)

Studie(s): MDGO-activiteitenbegeleiding en opleiding tot beheerder kinderboerderij

Quote: "Ik vind het nog steeds belangrijk dat kinderen op jonge leeftijd met dieren en de natuur in aanraking komen."

niet allemaal alleen maar uit een boekje. Als je het niet zelf hebt ervaren, blijft een tekstje van internet dode stof.'

Ruben: 'Ik ben ook heel blij dat mijn zoon nu volop aan het ontdekken is. De ene keer is hij bang voor een hond en de andere keer ligt hij er bovenop. Maar ga het maar ervaren. Laatst vonden we een dode vogel in het bos. Daar heeft hij het wel anderhalve dag over gehad en hij heeft het aan iedereen verteld. Aan mijn vader vertelde hij: 'Opa, wist je dat vogels dood kunnen gaan? Dan kunnen ze niet meer vliegen.' Dan denk ik: je bent vijf jaar, dat is een prima uitleg en wat je ermee doet in de toekomst komt later wel weer boven.'

Marcel: 'Een paar jongens uit groep 7/8 kwamen net helpen op de boerderij. In de

sloot vonden we toen een dode ringslang van wel 90 centimeter. Dan kan ik het niet laten om die meteen aan de hele school te laten zien. Want leuk als Freek in het Wild of De Dodelijkste 60 de meest bijzondere dieren laten zien, maar dat blijft op een beeldscherm. Het is niet wat je aan kunt raken. Dus nu konden de kinderen dat wel doen, als ze hun handen daarna maar wasten.'

Na de muziek- en boerderijverhalen hebben we het over hoe ze bij De Werkplaats terecht zijn gekomen.

Marcel: 'Toen onze dochter naar een basisschool moest, woonden we nog in Zeist. Via Eegje (oud-medewerker 1/2, red.) hoorden we over deze school. Door het buitenterrein waren we direct overtuigd en hebben we meteen een

huis gezocht in Bilthoven. Ook de visie tegen geweld sprak ons erg aan. Op een gegeven moment zijn wij vrijwillig op de boerderij gaan helpen met klussen en het voeren van de dieren in de vakanties. Uiteindelijk kwam er een vacature voorbij en dacht ik meteen: dit moet ik gaan doen.'

Ruben: 'Ik heb dus eerst jarenlang als activiteitenbegeleider gewerkt op de zorgboerderij. Ik heb daar allemaal projecten opgestart voor scholen en andere groepen die daar langskwamen. Ook ben ik er vijftien jaar beheerder geweest. Op een gegeven moment ben je dan zeven dagen in de week met de boerderij bezig. Als een dier losliep of als het moest bevallen was ik erbij. Na de geboorte van mijn zoon kreeg ik veel meer de behoefte om wat rust te creëren in mijn leven. Via Jessamy (oud-werker BO, nu VO-werker, red.) hoorde ik over deze school en haar moeder wees mij toen op deze functie. Thuis heb ik het er een paar keer goed over gehad en ik ben ervoor gegaan. Afgelopen september ben ik hier begonnen en nu kan ik mijn zoon vier dagen in de week naar school brengen. Dat heeft mij een stuk rust gebracht.'

Marcel de Geus

Leeftijd: 50

Komt oorspronkelijk uit: Delfgauw

Woonplaats: Bilthoven

Woonsituatie: Samenwonend met vrouw Carlijn en dochters Yara en Nouria; zoon Max is op kamers

Quote: "De kern is dat je verbinding moeten maken met wat je moet leren."

Liefde in tijden van corona

Gabriel García Márquez laat zijn in zijn roman *Liefde in tijden van Cholera* de hoofdpersoon 51 jaar, 9 maanden en 4 dagen wachten op de liefde van zijn leven. Wij allemaal, maar zeker ook de jongeren, hielden onze levens meer dan een jaar in de wachtstand. Wachten op dreigende tweede en derde golven, wachten op het eind van de lockdown, wachten tot er geen anderhalve meter afstand meer tussen jou en de ander hoefde te zijn. Voor kinderen is een jaar een eeuwigheid. Voor pubers is een jaar een nieuw uiterlijk, de baard in de keel, tienduizenden appjes en steelse blikken naar anderen. Daarbij hebben ze telkens de

onzekere vragen ‘wie ben ik?’, ‘wat wil ik zijn?’, ‘wat vinden anderen van mij?’ Het zijn eigenlijk vragen over liefde. Van wat en wie houd ik en wie houdt er van mij? Zulke vragen worden niet makkelijk beantwoord zonder samenzijn.

De zomer staat op het punt van beginnen. ‘De zomer van de liefde’, kondigen de media aan. Onze jongeren hebben wat in te halen. Laten we ze de ruimte geven om nabij te zijn.

Jeroen Croes
rector-bestuurder

“Voor pubers is een jaar een nieuw uiterlijk, de baard in de keel, tienduizenden appjes en steelse blikken naar anderen.”

Ria Friesen verlaat De Werkplaats

Daar gaat ze, de eeuwig kopn van de vakgroep Klassieke Talen en teamleider van team 4. Stichtte ze in haar jeugdjaren al een schooltje voor ‘aardappelmensen’, in augustus 1984 viel zij als een blok voor De Werkplaats. Bijna veertig

jaar was ze medewerker, en geen dag met tegenzin. Van de ene taak kwam de andere, van de ene functie de andere, maar het leren leren en leren leven van werkers bleef altijd de kern van haar werk.

‘Wat maakte dat ik me hier vanaf dag één thuis voelde? Ik mocht me telkens weer verder ontwikkelen, ik mocht fouten maken, ik werd serieus genomen. Ik

Foto: Henk Willems

“Wie Ria’s gevoel voor esthetiek kent, weet hoe verzorgd haar werk is.”

werd gezien en ik kon en mocht mezelf zijn. Het waren ervaringen die ik direct doorgaf aan de werkers. Ik ontdekte wat het serieus nemen van werkers oplevert, wat vertrouwen geven doet met hen. Het begeleiden van de groei van kleine mensen met alle moeilijkheden die daar soms bij horen bezorgde mij echte geluksmomenten.'

'Eind jaren '80 legde ik mij, naast het geven van lessen Grieks en Latijn natuurlijk, toe op Remedial Teaching. Mijn ideeën over goed begeleiden kon ik vooral na de overstap naar het huidige schoolgebouw vormgeven. Ik wilde dat ieder team een zorgcoördinator kreeg, die samen met het team zorgde voor begeleiding in het domein en tijdens de lessen. Ik ben echt trots op het zorgsysteem dat er nu is. Maar ik ben natuurlijk ook enorm trots op het team dat ik achterlaat. Op de fijne medewerkers met wie ik samenwerkte. En ik wil er niet te zeer in detail bij stilstaan, maar toen we in 2006 begonnen in dit gebouw hebben we alles zelf opgebouwd. We moesten uitvinden hoe we als team konden samenwerken met 180 verwachtingsvolle werkers in een ons onbekende domeinstructuur. Hoe geef je daar les? Wat is het ideale rooster voor de werkers? Hoeveel verantwoordelijkheid geef je? Hoe zet je het kind echt centraal? We hebben heel veel ontwikkeld, ook samen met ouders en werkers en zoals dat gaat in onderwijs: het moet altijd beter en het kan ook altijd beter, als het maar in het belang is van de werkers.'

Verzorgd

Er zijn desgevraagd heel veel hoogtepunten te noemen uit Ria's jaren op De Werkplaats, maar uiteindelijk komt het toch steeds weer neer op het samenwerken met de kinderen en de medewerkers. Als teamleider schreef Ria vanaf 2006 ieder jaar een teamplan en iedere

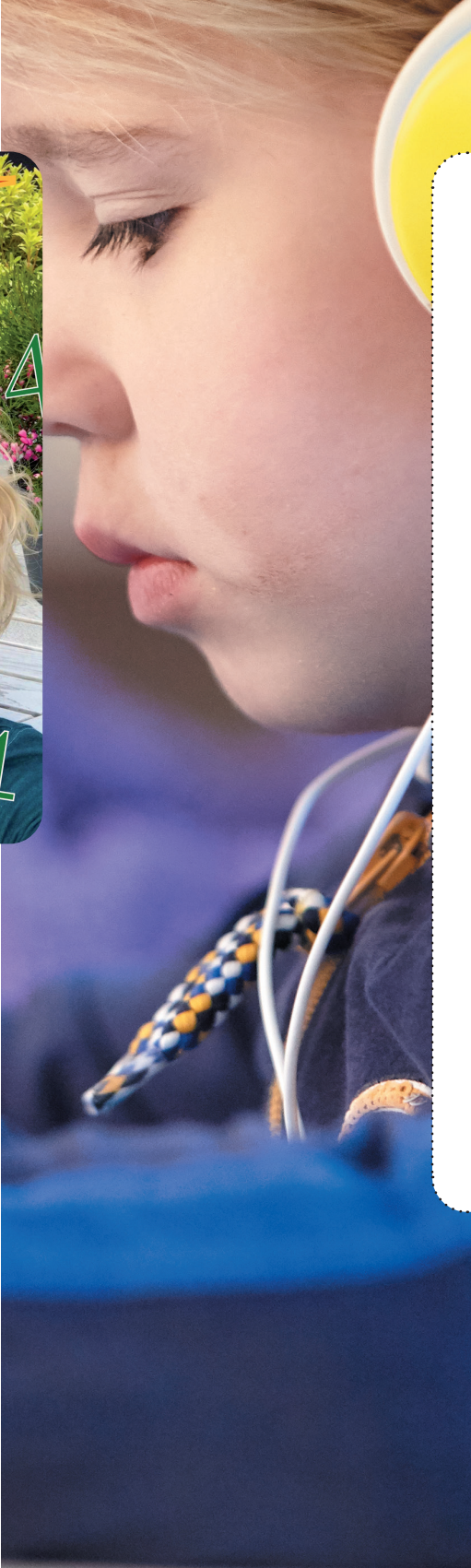
week een weekbericht. Wie Ria's gevoel voor esthetiek kent, weet hoe verzorgd haar werk is, ook schriftelijk. Tot in de puntjes. Haar zelfontwikkelde lesmodules waren steeds geïllustreerd met spreuken, wensen, stripjes en kleurtjes. Ria houdt ook van zorgvuldig overleg. Met veel geduld wordt gezocht naar de juiste nuance, voordat een conclusie kan worden geformuleerd.

Werken met Ria was behalve gezellig ook een oefening in precisie. In dat verband zou ze natuurlijk graag de namen noemen van alle medewerkers met wie zij door de jaren heen met veel plezier samenwerkte, maar de lezer van nu heeft nog nauwelijks een idee wie André, Mannus, Mieke, Hilderie, Theo, Lidwina en andere helden uit haar loopbaan waren.

Belangrijker is het te vermelden dat met Ria een medewerker vertrekt die haar beste krachten heeft gegeven om waar te maken waar De Werkplaats al zo lang voor staat. Dat de geest van Kees en Betty Boeke voelbaar mag blijven, hoopt ze. 'Dat die sfeer van samen leven en leren behouden blijft. Elkaar echt vertrouwen, kennen en zien. Het is al die jaren gelukt en ik ben blij dat ik er op deze manier aan heb kunnen bijdragen. Ook de jongeren van deze tijd blijven behoefte hebben aan veiligheid, aan duidelijkheid en vertrouwen. En natuurlijk gaat niet alles altijd gemakkelijk. Per aspera ad astra. Er zijn bovendien echt vele wegen die naar Rome leiden. Of naar Ithaka. Dat gedicht van Kavafis wil ik graag aan alle werkers en medewerkers meegeven. Ik bedank iedereen voor het vertrouwen en de samenwerking en wens school, ouders, werkers en medewerkers een voorspoedige voortzetting van de Tocht der Tochten: naar Ithaka.'

Ria Friesen; Foto: Ria Friesen

Ithaka

Als je de tocht aanvaardt naar Ithaka
wens dat de weg dan lang mag zijn,
vol avonturen, vol ervaringen.
De Kyklopen en de Laistrygonen,
de woedende Poseidon behoef je niet te vrezen,
hen zul je niet ontmoeten op je weg
wanneer je denken hoog blijft, en verfijnd
de emotie die je hart en lijf beroert.
De Kyklopen en de Laistrygonen,
de woedende Poseidon zul je niet treffen
wanneer je ze niet in eigen geest meedraagt,
wanneer je geest hun niet gestalte voor je geeft.

Wens dat de weg dan lang mag zijn.
Dat er veel zomermorgens zullen komen
waarop je, met grote vreugde en genot
zult binnenvaren in onbekende havens,
pleisteren in Phoenicische handelssteden
om daar aantrekkelijke dingen aan te schaffen
van parelmoer, koraal, barnsteen en ebbehout,
ook opwindende geurstoffen van alle soorten,
opwindende geurstoffen zoveel je krijgen kunt;
dat je talrijke steden in Egypte aan zult doen
om veel, heel veel te leren van de wijzen.
Houd Ithaka wel altijd in gedachten.

Daar aan te komen is je doel.
Maar overhaast je reis in geen geval.
't Is beter dat die vele jaren duurt,
zodat je als oude man pas bij het eiland
het anker uitwerpt, rijk aan wat je onderweg
verwierf,
zonder te hopen dat Ithaka je rijkdom schenken
zal.
Ithaka gaf je de mooie reis.
Was het er niet, dan was je nooit vertrokken,
verder heeft het je niets te bieden meer.

En vind je het er wat pover, Ithaka bedroog je niet.
Zo wijs geworden, met zoveel ervaring, zul je al
begrepen hebben wat Ithaka's beduiden.

K.P. Kavafis
*vertaald uit het Grieks door Hans Warren en Mario
Molengraaf, Gedichten*

Werkplaats werd Kerkplaats

Gemeenschapszin

Afgelopen december was het weer zover: voor de tweede keer sloten de scholen. Ruim twee maanden werden de lessen weer online gegeven en daarna mochten we mondjesmaat weer live lessen geven op school, met anderhalve meter

afstand onderling. Om wat meer lessen live te kunnen geven hebben we de kerk van de geloofsgemeenschap Onze Lieve Vrouwe van Altijddurende Bijstand aan de Gregoriuslaan in Bilthoven Noord benaderd, met de vraag of we gebruik mochten maken van het gebouw voor

lessen aan vwo 4, 5 en 6. Het antwoord was "ja!" Tenzij er een uitvaart tussen door kwam natuurlijk. In het begin gaven we zo af en toe een dag lessen in de kerk, maar nadat duidelijk werd dat dat goed ging en de faciliteiten daarvoor goed genoeg waren, zijn

"In de weken die volgden werd menig les afgesloten met piano- of orgel-spel."

"De ingetogenheid en belangstelling van jullie werkers had ik niet verwacht, maar geeft nu hoop voor de toekomst."

we de weken geheel gaan vullen met lessen in de kerk. Dagelijks kwamen we de vrolijke koster Philip Vos tegen, die ons af en toe wat vertelde over de kerk en de vieringen en ons aanmoedigde om toch zeker ook gebruik te maken van het orgel en de piano.

In juni ging de school weer helemaal open. Philip hebben we bedankt met een brief waarin we schreven dat we op De Werkplaats onze werkers niet alleen klaarstomen voor het behalen van een diploma, maar dat we ze ook leren samen te werken binnen de gemeenschap en dat we ze proberen te inspireren om een positieve bijdrage te gaan leveren aan de samenleving, die immers ook een gemeenschap is.

Wat een mooi voorbeeld hebben Philip en de kerk ons gegeven van zo'n positieve bijdrage aan de maatschappij, door de kerk beschikbaar te stellen aan de school in deze bijzondere tijd.

Philip antwoordde:

Werkplaats werd Kerkplaats!

"Toen de vraag binnenkwam of De Werkplaats de kerk als leslocatie mocht gebruiken was ik een beetje huiverig; wat haal je binnen?"

Nu, na vijf weken intensief gebruik door jullie gemeenschap, kan ik alleen maar vol lof en overtuiging zeggen dat ik het een geweldige belevenis vond. Dat wij uitgenodigd werden om in het begin iets te vertellen over Pasen en over het kerkgebouw was een leuke start. In de weken die volgden werd menig les afgesloten met piano- of orgelspel.

De ingetogenheid en belangstelling van jullie leerlingen/werkers had ik niet verwacht, maar geeft nu hoop voor de toekomst. Hopelijk kunnen wij in de toekomst een themadienst uitwerken, een lezing geven, een jaar afsluiten. En mocht zich nog eens zo'n situatie voordoen, dan weten jullie de weg, en wees welkom!"

Thimo Jansen
Teamleider team 6

Foto's: Marijn Backer

In liefde bloeyende

De Werkplaats is als Kindergemeenschap een schoolorganisatie waar het leren en de vorming van de mens hand in hand gaan. De ooit bijzondere notie 'Leren met Hoofd, Hart en Handen' heeft niet voor niets het hart centraal. De titel van Daniela Hooghiemstra's boek *De Geest in dit huis is liefderijk* legt bovendien het verband tussen de werking van

de Geest van liefde en de inspiratie die Kees Boeke vond bij het Quakergeloof van zijn vrouw, Beatrice Cadbury. Van de Quakers kwam het geloof in het 'innerlijk licht' in ieder mens en het leren dragen van individuele verantwoordelijkheid. Door het brilletje van Kees gezien is het bouwen van een rechtvaardige geweldloze mensengemeenschap een

door Gods liefde geïnspireerde opdracht. Kees' bekende rijmpje hieronder getuigt hiervan:

Ons doel het is heilig,
Al lijkt het ook klein,
Wij trachten in alles
Mens te zijn

“Het devies toont een bloeiende wilde roos (de Egelantier, symbool van de liefde) met daarin de gekruisigde, in liefde bloedende Christus.”

‘Alles draait om de liefde’, zoals Frans Bauer zo mooi zong. Liefde en liefhebben: dat is het ultieme doel van het leven. Het is echter tegelijkertijd een van de spannendste dingen om liefde toe te laten, je open te stellen voor een persoon. Wat als je jezelf niet kwetsbaar zou kunnen opstellen tegenover iemand, maar vlucht? Kan je wel geliefd worden, als je jezelf niet eens in de spiegel kan aankijken?’

Grace Vincent, V5

Zijn als pedagogisch experiment begonnen 'schooltje' is de huidige Werkplaats Kindergemeenschap. De school waar opvoeding en onderwijs hand in hand gaan en waar werkenderwijs het 'mens worden' centraal staat, vraagt door de jaren heen steeds weer van werkers en medewerkers een reflectie op de bete-

“De werker die makkelijk contact maakt, leert makkelijker, voelt zich beter, gedijt.”

kenis ervan. Met andere woorden: wie hier werkt en leert zou iets moeten ervaren van de liefde onderling en de liefde waarmee gewerkt wordt. Liefde veronderstelt contact. In een leeromgeving is contact de voorwaarde voor motivatie om te leren. De medewerker die moeilijk contact maakt zal minder van zijn werk genieten dan de medewerker die dat van nature doet. De werker die makkelijk contact maakt, die een plekje heeft in de groep, vrienden en vriendinnen, de werker voor wie als het plantje in de zon liefde een bijna dagelijkse voeding is leert makkelijker, voelt zich beter, gedijt. 'Contact voor contract' heet dat in coachingstaal.

O hoe eenvoudig is het leven als het meezit!

De titel van dit stukje – *In liefde bloeyende* – is dubbelzinnig. Het is het devies van de rederijkerskamer De Egelantier. Het devies toont een bloeiende wilde roos (de Egelantier, symbool van de

liefde) met daarin de gekruisigde, in liefde bloedende Christus. Misschien is het beeld van de lijdende Jezus wat zwaar voor de context, niettemin, wie liefheeft stelt zich bloot aan teleurstelling en gekwetst worden. Krassen en butsen horen bij houden van. Daar moet je tegen kunnen. Mensen verschillen in weerbaarheid. Wie door pijnlijke levenservaringen 'heeft besloten' zich niet meer te laten kwetsen, heeft het moeilijker in situaties waarin vertrouwen wordt gevraagd. Leren bijvoorbeeld, is bij uitstek een vertrouwenssituatie. Durven fouten te maken, durven niet te weten is voor leren een essentieel moment. Daarom zijn werkers en medewerkers die wonen en werken in een van liefde bloeiende omgeving in alle opzichten in het voordeel. Daarom is de liefde - vormgeven door wie wij zijn en door de eisen die we onszelf stellen als het gaat om contact en respect voor elkaar en

Foto's Marijn Backer

voor onze werkers - de allerbeste investering voor het latere leven. Daarom is het creëren van een leeromgeving waarin ook leerlingen wier vertrouwen is geschonden zich weer durven te ontplooiën inderdaad een 'heilig doel'. De kleine mensen die van deze school komen worden grote mensen en de ervaringen die ze hier opdoen nemen ze mee in hun leven. Het is niet moeilijk te bedenken dat wie gewend is aan een liefderijke omgeving in zijn latere leven de tools heeft én het verlangen om in zo'n zelfde gezonde omgeving te leven. Liefde afdwingen kan je niet; wel kun je - zoals het tuintje voor je planten - de grond verzorgen waarop liefde kan groeien. Zonder verzorging echter kan de liefde niet. Net zo vraagt werken in het 'pedagogisch experiment' van De Werkplaats permanent onderhoud.

Maar wat als de liefde over is?

Kunnen de werkers erop rekenen dat de relatie met hun medewerkers onbe-

Waarom zijn je ouders niet meer verliefd op elkaar, of lijkt je dat in ieder geval niet meer te kunnen zien? Je ouders hebben deze hele hevige verliefdheid in het begin waarschijnlijk ook gevoeld. Mettertijd wordt dit heftige gevoel omgeuild voor een langduriger, sterk en vertrouwd gevoel, waar je dus wel degelijk iedere dag gelukkig van kan worden. Je kunt naar iemand kijken en deze liefde weer (willen) voelen.

En wat zou die liefde moeten inhouden? Je hebt liefde op heel veel verschillende manieren. En dan hebben we het niet alleen over liefde die jij voor een partner kan voelen. Wij worden gelukkig van de liefde van onze familie, vrienden, huisdieren en kennissen. Deze liefde, daar ben je misschien wel afhankelijk van. De liefde die je krijgt, die je het gevoel geeft dat er iemand op deze wereld van jou houdt en om je geeft, is essentieel voor je mentale gezondheid. Liefde is geven omdat je het ook terugkrijgt.

Uit het profielwerkstuk van Saar van Gelder en Lotte Brouwer, V6

dreigt is - een gezonde relatie tussen medewerker en werker is professioneel en verticaal - in hun vriendenkring en ook thuis is het minder zeker dat de liefde duurzaam is. Welk kind herinnert zich niet haarscherp het moment dat zijn of haar ouders vertelden dat ze

uit elkaar gingen? Waar ze waren, het uur van de dag, de ruimte, de weersomstandigheden, de eerste reacties, de angst die ineens als een storm in je opsteekt. De perspectieven veranderen ogenblikkelijk, als bij een sterfgeval. Hoe onverwchter, des te groter de span-

“Het is echter tegelijkertijd een van de spannendste dingen om liefde toe te laten, je open te stellen voor een persoon.”

WPkrant juni 2021 | 28

ning die het oplevert, vertelt Jacqueline Keers, onze schoolpsycholoog. En hoe traumatischer de ervaring, hoe groter de kans dat een kind zijn schoolmotivatie verliest. Emotionele onveiligheid overheerst namelijk de cognitieve vaardigheden en maakt dat een kind minder ruimte heeft voor andere zaken. Natuurlijk, het ene kind is het andere niet. Het ene kind kan zich afsluiten en heel goed focussen, het andere kan dat helemaal niet.

Geen verhaal is hetzelfde, vertelt een werker. Kinderen van ouders die al heel lang gescheiden zijn, zijn nauwelijks te vergelijken met kinderen voor wie het een recente gebeurtenis is. Een werker die 'niet beter weet' dan dat zijn ouders niet samenwonen, noemt onomwonden de voordelen op: ik mag zelf weten bij wie ik ben, ze gaan goed met elkaar om, ik ben vaker alleen thuis, je hebt twee huizen, twee honden. Het helpt als je ouders allebei in beeld blijven en als ze goed met elkaar communiceren, vertelt weer een andere werker. Ze moeten geen dingen over elkaar zeggen waar je niets mee te maken hebt als kind. En dat ik een mooi halfbroertje heb, vind ik een groot voordeel. Wat wel waar is: het komt je niet aanwaaien, als kind van gescheiden ouders. Kinderen bij wie alles tiptop in orde is en die op

zondag lekker in hun eigen kringetje aan een ontbijtje zitten, mogen blij zijn, vindt die werker. Jacqueline Keers: 'Ik zeg wel eens tegen een kind: jij bent geboren uit de liefde tussen je ouders. Je hoort niet bij de conflicten die er nu zijn. Je hebt ook een eigen leven. Hen daarin ondersteunen, vanuit contact en uitgaande van de behoeften die het kind heeft, dat kunnen wij doen op school. Motivatieverlies los je niet op met druk, niet met oordelen. Het is echt moeilijk maar het zou zo goed zijn als ouders ook in de stress van de scheiding denken aan de liefde voor hun kind, aan wat goed is voor hun kind. In 'mediationland' zeggen ze wel: je gaat als partners uit elkaar, je blijft als ouders met elkaar verbonden.' Jacqueline noemt in dat verband een website waarop een brief van kinderen aan hun gescheiden ouders staat: <https://www.villapinedo.nl/wp-content/uploads/2021/05/OPEN-BRIEF-Aan-alle-gescheiden-ouders-2021.pdf>

Het doet pijn, als de liefde over is. Maar de wijze waarop we ermee omgaan kan ook liefdevol zijn, met respect voor de liefde die er was. En: liefde blijft altijd mogelijk. Net als bovengenoemd plantje zich altijd weer naar het licht keert, richten wij ons altijd weer naar de liefde. Als medewerkers en als voorbeelden voor jonge mensen zijn we ook in moeilijke tijden gehouden te geloven in de kracht en het belang van de liefde. Wat een verantwoordelijkheid.

Vroeger dacht ik dat liefdesverdriet niet eens in de buurt kwam van normaal verdriet. Nu weet ik wel beter. Liefdesverdriet gaat op een bepaalde manier verder, dieper. Het ligt niet alleen bij jezelf of bij de ander, maar bij iets wat is, was of is geweest.

Wist je dat als je buitengesloten wordt, je die pijn kan vergelijken met het breken van je arm? Zo nauw staan je lichaam en geest met elkaar in contact. Het is een feit dat als je een gebroken hart hebt, je ziek kan zijn van verdriet.

*De eerste keer dat ik zoiets mee-
maakte, voelde het alsof ik werd
overreden door een auto. Je hele
lichaam doet pijn, je wilt niet eten
want je proeft het niet of je hebt geen
trek. En ondertussen eet je veel te
veel. Je kunt je het eigenlijk niet
voorstellen als je het nog niet hebt
meegemaakt. En het akelige is dat
het waarschijnlijk niet bij één keer
zal blijven, want wij mensen zijn nu
eenmaal kwetsbaar en staan nauw
in contact met andere kwetsbare
mensen.*

Uit het profielwerkstuk van Saar
van Gelder en Lotte Brouwer, V6

Op de foto is mijn kunstwerk te zien: een wolk die regendruppels laat vallen op de aarde. Op de aarde staan mooie bloemen, die door middel van het gebruiken van water kunnen blijven groeien. Op de regendruppels staan de volgende woorden geschreven: pijn, liefde, spanning, houden van, overspel, verwarring, depressie, alleen, passie en vreugde. Liefde kan pijn doen, je kan je alleen voelen ook al staan er vele mensen aan je zijde en een mens kan huilen van het lachen door de vreugde die de liefde met zich meebrengt: al deze gevoelens en gebeurtenissen draagt een mens voor

de rest van zijn leven bij zich. Het definieert hoe een persoon naar de liefde kijkt: spreekt het de mens aan of wordt de liefde liever de rug toegekeerd? Niet iedere bloem zal gebruikmaken van dezelfde regendruppels en dit heeft als gevolg dat liefde voor iedereen een andere betekenis heeft. Net als de bloemen nemen wij deze kennis uit de regendruppels tot ons. Alle beledigingen en wijze lessen slaan wij op. Vervolgens gebruiken wij deze lessen om te groeien, in ons gedrag, hoe we liefhebben en de liefde voor onszelf. Dat is uiteindelijk waar de mens de meeste behoefte aan

heeft: het houden van wie hij of zij is. Pas dan kunnen wij ook gaan houden van de mensen om ons heen. Uitgegroeid zijn wij nooit; ons beeld van hoe de liefde in elkaar steekt verandert continu. Vandaar ook de bloemen, die op de ene dag uitbundiger zullen bloeien dan op de andere, maar nog altijd bewonderenswaardig mooi.

Lisa Schüssler, V5

“Op de regendruppels staan de volgende woorden geschreven: pijn, liefde, spanning, houden van, overspel, verwarring, depressie, alleen, passie en vreugde.”

VO

Zet een punt aan het einde van je zin.

Iemand bang maken? Zet een punt aan het einde van je zin

Voor de negende keer organiseerde het Radboud Pre-University College of Society van de Radboud Universiteit dit jaar de Essaywedstrijd voor scholieren uit 5-vwo. Dit jaar luidde het thema van de wedstrijd 'Gleed punt..'. Ondanks de hindernissen opgeworpen door de Coronacrisis stuurden 27 verschillende scholen in totaal 354 essays in. V5-werker Margot van den Bogerts essay behoorde volgens de jury tot de beste tien inzendingen. Dat is een groot compliment waard, Margot!

Interpunctie is erg belangrijk in het dagelijks gebruik. Dat kun je van me aannemen, of je kunt het je misschien nog herinneren van die ene saaie Nederlands-les op de middelbare school. Wellicht is het die docent niet gelukt om dit erin te hameren bij jou. Toch is bij het grootste gedeelte van de Nederlandse bevolking het gebruik van leestekens goed bekend. Wanneer wij

een tekst schrijven, bijvoorbeeld een betoog, wordt er van ons verwacht dat wij punten gebruiken, zodat er een logische structuur ontstaat. Maar wat als je nu eens een compleet andere tekstsoort, zoals een Whatsapp-berichtje, onder de loep neemt? Gelden dan dezelfde regels? Volgens Generatie Z niet. Deze jongeren vinden dat een punt aan het einde van een bericht aanvallend en beangstigend overkomt. En ja, dit gevoel komt bij mij ook steeds naar boven als ik weer eens een berichtje met "Ok." van mijn moeder krijg. Maar hoe komt het dat de boomers in onze samenleving dit niet zo ervaren en is het wel terecht dat jongeren hierom raar worden aangekeken? Na het lezen van deze inleiding is er wellicht een gevoel van wantrouwen ontstaan. Waarom maken mensen zich zo ontzettend druk om dat ene leesteken dat inmiddels niet meer weg te denken is uit de hedendaagse literatuur? Wanneer je niet tot Generatie Z behoort is dit denk ik lastig om te begrijpen. Ik ga drie voor-

beeldzinnen geven, die enkel door het gebruik van leestekens totaal verschillend geïnterpreteerd kunnen worden. Vergelijk de drie onderstaande zinnen: Ik kom er zo aan! Ik kom er zo aan Ik kom er zo aan.

Stel je deze drie zinnen voor als WhatsApp-berichtjes, en denk na over welke emotie dit bij jou oproept. In het eerste berichtje is duidelijk enthousiasme te herkennen: de afzender van het bericht verkondigt dat hij, als het ware, verheugd is om naar de ontvanger toe te komen. Het tweede berichtje is neutraler. Dit is een voorbeeld van een standaard berichtje in WhatsApp, simpeler kun je het bijna niet hebben. Het laatste bericht is in een compleet andere toon dan de bovenstaande berichten. De afzender komt, puur door het gebruik van een punt, veel dreigender over. De ontvan-

Foto: Margot van den Bogert

“Door het gebruik van een punt lijkt het alsof de afzender van het bericht boos is, of in een zekere mate niet blij is met de ontvanger.”

ger leest dit bericht en denkt iets in de richting van: 'Wat heb ik gedaan? Wat gaat er gebeuren als deze persoon naar mij toe komt?' Door het gebruik van een punt lijkt het alsof de afzender van het bericht boos is, of in een zekere mate niet blij is met de ontvanger.

Maar hoe komt het nou precies dat de punt wordt gelinkt aan de emotie 'boos'? Zoals al eerder vermeld gaat het hierbij echt om berichtjes die verstuurd worden via WhatsApp, of als SMS. Een kenmerk van deze online communicatieplatformen is dat hier geen hele boekwerken verstuurd worden. Het gebruik van een punt om zinnen af te sluiten of een logische structuur te ontwerpen is hierbij dus niet nodig. Meestal zijn de berichtjes namelijk zo kort dat er geen onderscheid gemaakt hoeft te worden tussen jouw voor- en tegenargumenten, je bent nou eenmaal niet je lezer aan het overtuigen zoals in een betoog. Maar ook als je meerdere zinnen nodig hebt om jouw boodschap over te brengen, kun je deze zinnen allemaal als losse berichtjes versturen.

Als je op de verstuurknop drukt, is het duidelijk dat jouw berichtje klaar is, omdat je het al verstuurt. Wanneer je dan alsnog een punt, een extra markering, toevoegt aan het berichtje, zorgt dit bij jongeren voor een negatievere betekenis (Lauren Fonteyn, 26 augustus 2020, *Algemeen Dagblad*). Het gebruik van een punt in korte berichten is dus overbodig, en als je dit dan wel toevoegt geef je de punt dus eigenlijk een extra

betekenis. Je zou misschien denken: wat scheelt mij die extra betekenis nou weer, maar we moeten niet vergeten dat we het hier hebben over online-communicatie. Hoofdonderzoekster Celia Klin van de Binghamton University in New York kaartte al eerder aan dat dit natuurlijk een compleet andere situatie is dan onze communicatie in 'real-life'. 'Als mensen praten, brengen ze gemakkelijk sociale en emotionele informatie over met hun blik, gezichtsuitdrukkingen, toon, pauzes, enzovoort' (Celia Klin, 26 augustus 2020, *Algemeen Dagblad*). Dit zijn de mechanismen die wij gebruiken om elkaar te begrijpen. We kennen

natuurlijk niet voor niets de uitdrukking 'Als blikken konden doden...' Wanneer wij aan het sms'en of appen zijn, is het onmogelijk om deze hulpmiddelen te gebruiken. We moeten het dus doen met de informatie die we krijgen, en dat is letterlijk alleen de tekst die we in het berichtje zien. Daarom hechten mensen dus meer waarde aan bijvoorbeeld leestekens.

Nu zeg ik wel 'mensen', maar er zit dus zeker wel een kloof, nee ik bedoel niet de generatiekloof, tussen jongeren en ouderen in deze situatie. Uit onderzoek van de Universiteit Leiden blijkt

dat het 'probleem' vooral bij Generatie Z, geboren na 1995, ligt. Generatie Z is dé generatie die is opgegroeid met sociale media. Deze jongeren zijn dus heel erg bekend met het versturen van berichtjes op WhatsApp, Instagram, Snapchat, enzovoort. Ouders vragen zich vast weleens af of hun kinderen nog in het echt communiceren met vrienden of dat alles tegenwoordig via hun telefoons gaat. En ja, misschien is dit wel een terechte vraag, gezien het aantal uren dat de jongeren op hun telefoon spenderen. In deze schermtijd van de jongeren is een logisch verband te herkennen: Generatie Z besteedt meer tijd aan online-communicatie, door het gebruik van telefoons, dan aan 'face-to-face' communicatie. Aangezien zij de noodzakelijke communicatiemechanismen van het echte leven dan niet kunnen gebruiken, is het dus logisch dat zij veel meer waarde hechten aan het gebruik van leestekens dan de oudere generatie. De jongeren brengen namelijk veel meer tijd door op sociale media dan bijvoorbeeld hun ouders. En dit is dan ook de oorzaak voor de intensievere reactie van jongeren op een punt aan het einde van de zin.

In 2020 kregen sociale media nog een veel grotere rol dan ze voorheen al hadden. De platformen werden niet meer uitsluitend voor communicatie of vermaak gebruikt, maar kregen ook een grote maatschappelijke waarde. Deze rol kwam vooral naar voren vanwege de coronacrisis. Dit vormde dan ook de laatste fase van de transformatie die al een

tijd gaande was (Doortje Smithuijsen, 15 december 2020, *Trouw*). Het plaatje van sociale media is dus ondertussen wel compleet; er kan vastgesteld worden dat bijna alles hier en nu plaatsvindt, en iedereen moet eraan geloven. Dit is immers de plaats waar 'het debat grotendeels gevoerd wordt' (Doortje Smithuijsen, 15 december 2020, *Trouw*). De logische verklaring dat jongeren nog meer tijd op sociale media zijn gaan besteden vloeit hieruit voort. Generatie Z gebruikt de telefoon zelfs veelvuldig op school, waardoor er nog meer tijd is om diensten zoals WhatsApp te gebruiken. Want dit gaat natuurlijk gewoon vrolijk verder op school.

Oudere generaties zullen in de toekomst waarschijnlijk nog veel moeite blijven hebben met online-communicatie, zoals jongeren in de toekomst ook moeite zullen blijven hebben met het gebruik van een punt aan het einde van de zin. Het is echter voor beide partijen goed te verklaren, dus we hoeven elkaar niets te verwijten. Toch adviseer ik alle ouders om hier eens een goed gesprek met hun Generatie Z-jongeren over te voeren, om ongemakkelijke situaties te voorkomen. Mijn moeder ziet namelijk nog steeds niet de ironie in mijn teruggestuurde "Ok.", expres met punt, en stuurt dan vrolijk een emoji van een duim terug.

Margot van den Bogert
WVO 5

Ze flikten het weer dit jaar. Ondanks alle strubbelingen van de afgelopen twee jaren nemen onze examenwerkers in grote meerderheid met een mooi diploma afscheid van De Werkplaats en hun schooljaren.

Dag werker met je leuke donkere stem, dag oereigenwijze, lichtgeraakte en evenzo vergevingsgezinde werker, dag werker met je hondstrouw, moedig en strijdbaar hart, dag werker met je parelrunde zilveren traantjes, dag lieve Spring-in-'t-veld, dag vrolijk Warhoofd, dag schoorvoetend uit je schulp gekomen Directrice, dag jij en jij en jij: we hebben genoten van je ontwikkeling en we zullen je niet vergeten.

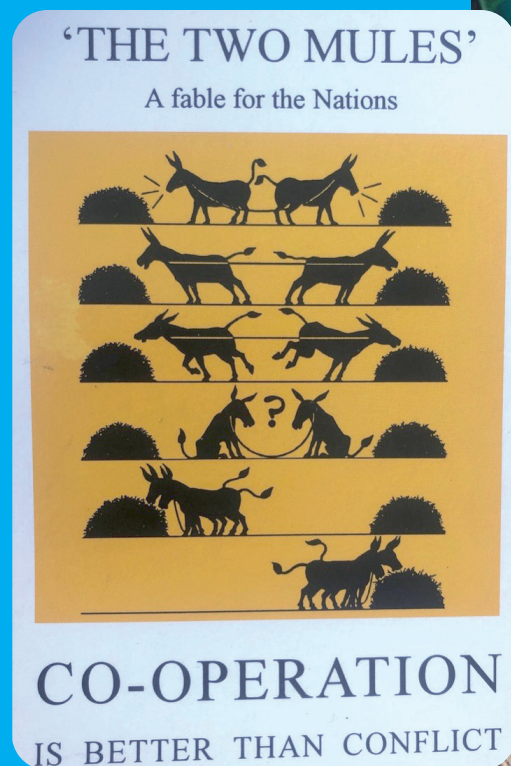
Maak je Werkplaatsdiploma waar, zeggen we nog. Neem mee wat je hebt geleerd. Wanneer je later werkt in een organisatie of in een bedrijf, of waar je ook komt te werken en je bent in staat het gemeenschapsidee van ons, het 'samen' van je jeugdijaren op De Werkplaats opnieuw vorm te geven, dan zal je merken dat er een gezondere en liefdevollere werkomgeving ontstaat, voor iedere deelnemer ervan. *Samen* is het woord van de toekomst. De macht van *samen* is een geheim dat je kent.

Jaar in, jaar uit gaat het zo. We nemen afscheid met een traan en een praatje en gaan weer door. Een nieuw jaar, een nieuwe ronde. De mooie herinneringen van de vorige ronde worden snel vager en kleiner, zoals voor de reiziger op MS De Tijd de achtergelaten haven kleiner

en kleiner wordt en tenslotte achter de horizon verdwijnt.

Niet alleen uitgezwaaide werkers vergaat het zo. Ook eenmaal van school vertrokken medewerkers ervaren dat er al snel een afstand tussen hen en de school groeit. Het is geen gemakkelijke waarheid: ons werk is belangrijk voor de tijd waarin we het verrichten. We verrichten dagwerk. Seizoenswerk. We zijn vervangbaar. Zoals bijen een *bijdrage* leveren aan het werk van het bijenvolkje, zo is ons werk een dienst aan de gemeenschap. 'Werk dan mee aan De Werkplaats', die regel uit het Werkplaatslied is niet alleen een nostalgisch refrein in het hoofd van oud-medewerkers, het is ook een uitnodiging voor steeds weer nieuwe medewerkers.

Maar dan hoor ik weer die op Jacques Brel lijkende vader die me na een praatje op een ouderavond deelgenoot maakte van zijn scepsis. Hij zei: 'Ik word een beetje kriegel als ik al die mooie woorden over 'samen' hoor. Want hoe inclusief is die gemeenschap van jullie? Hoe duurzaam? Komen de werkers van school als in duurzaamheid en solidariteit opgevoede wereldburgers of maken ze na school liever een ecologisch onvriendelijk wereldreisje? Geloven jullie werkelijk zelf in jullie boodschap? Ik zie een heel gewoon schooltje met geprivilegieerde kinderen en heel gewone medewerkers die net als ieder gezond mens eerder kiezen voor hun carrière dan voor het ideaal. Ieder voor zich en samen voor de goede sier, dat is De Werkplaats in mijn ogen. Wees eerlijk.'

Het zijn van die ongemakkelijke vragen die ook ouders soms krijgen over hun kind. Is dat jullie kind? Of anders gesteld: waar in het leven van je kind zien we de waarden van jullie opvoeding terug?

Het zijn natuurlijk ook vragen die belangrijk zijn voor de continuïteit van De Werkplaats en die steeds weer moeten worden beantwoord door de mensen die er dan werken.

“*Samen* is het woord van de toekomst. De macht van *samen* is een geheim dat je kent.”

Maar met de antwoorden zullen we geen aflat verdienen. We zijn geen politieke instantie, noch een geloofsgemeenschap. Wij werken met kinderen en opgroeiende jongeren. Wij leren hun zichzelf te ontwikkelen tot, hopen we, burgers die 'gezonde keuzes' maken. Gezond voor hun medemensen en gezond voor de 'wereld'. Tegelijkertijd is het goed te beseffen dat ook ouders en de sociale (media-) omgeving in die ontwikkeling een grote rol spelen. De nieuwe mensengemeenschap die Kees voor ogen stond met zijn schooltje kan na alle verschrikkelijke experimenten uit de 20e eeuw niet meer worden verstaan als model voor een

daadwerkelijke samenleving. Moet daarom het streven 'werkelijk mens' te zijn in deze eeuw maar worden opgegeven?

Als je niets gelooft, komt niets tot stand. Ons credo is: de gemeenschap is onze basis, de gemeenschap is ons doel, de gemeenschap is ons behoud. Dat kinderen en medewerkers hier graag leren en werken is daarvan het gevolg. Heel veel werkers hebben hier zelfvertrouwen gekregen om later te doen wat ze in zich hadden, heel veel medewerkers hebben in hun liefde voor het werk hier hun bestemming gevonden. Kritiek is goed, cynisme niet. Kritiek vraagt om

Foto's: Marijn Backer

reflectie. Een cynicus is als iemand die het scheef gestapelde blokkentorentje van een kleuter net zo vaak omtrapt tot de arme kleine het niet meer opbouwt. En dan zegt: 'Zie je wel, mannetje, jouw toren blijft niet staan.'

Vijfennegentig jaar Werkplaats Kindergemeenschap: we blijven geloven in onze blokjes. Op naar de honderd.

Marijn Backer